

MOJE DETSTVO V STAREJ BRATISLAVE

JÁN VADOVIČ

www.elist.sk

**MOJE DETSTVO
V STAREJ BRATISLAVE**

JÁN VADOVIČ

Autor: © Ján Vadovič
Korektúra: Mgr. Peter Obrcian
Obálka: © Ing. Adriána Švarná
Vydavateľstvo: © Elist s.r.o., Liptovský Mikuláš
Fotografie: archív Jána Vadoviča
Rok vydania: 2021, prvé vydanie

Všetky práva vyhradené. Nijaká časť tejto knihy nesmie byť reprodukováná, uchovávaná v rešeršných systémoch alebo prenášaná akýmkoľvek spôsobom vrátane elektronického, mechanického, fotografického či iného záznamu bez predchádzajúceho písomného súhlasu autora, respektíve vydavateľa.

ISBN: 978-80-8197-352-9

Jar 1935

Moji rodičia nevenovali veľkú pozornosť nádhernému obdobiu rodiacej sa prírody, ktoré mali tak radi. Trápili ich starosti, pretože mojej mame, ktorá ma nosila v bruchu, lekári predpovedali ťažký pôrod. Začiatkom apríla mamu odviezli vo veľkých bolestiach do nemocnice. Nastal pre ňu náročný boj. Lekári nakoniec kvôli mojej veľkosti nemali inú možnosť, ako vykonať cisársky rez. Vážil som 5,20 kg. Primár si ma obľúbil, a keď vykonával vizity, nosil ma na rukách a chodil so mnou od jednej rodičky k druhej. Narodil som sa ako druhé dieťa svojich rodičov, mali už trojročnú dcérku Emíliu.

Bývali sme vtedy na Novohradskej ulici. Mama sa narodila

Správa čsl. štátnej nemocnice v Bratislave.

Číslo 5238
1955

Prepustný listok.

Vadovicová Jozefína - veľš bratislavskej štátnej
nemocnici od 2/4. 1955 do 11/4. 1955
v ošetrovaní a dňom 11. /4. 1935 - zhravný - prepustená
zlepisený
nezodpovedný

V Bratislave dňa 11. apríla 1955

Štátna nemocnica v Bratislave
porodn. a ženská klinika

Norma spol. v r. o. Bratislava.

v Čechách a pochádzala z mnohodetnej rodiny. Z trinástich detí

bola druhá najstaršia, a s tým prichádzal aj istý druh zodpovednosti. Mamin otec mal dobrú prácu, bol kováč. Jej mama nepracovala, starala sa o deti a domácnosť. Detí však bolo priveľa, a tak mama, aby zlepšila rodinnú finančnú situáciu, sa už ako jedenásťročná začala starať v jednej rodine o dieťa. k opatere patrilo predovšetkým pranie plienok.

Mama popritom mohla aj chodiť do školy. Ak sa jej podarilo dostať k nejakému jedlu, tak to bol obyčajne chlieb natretý lekvárom. Školu však navštevovala veľmi rada. Usilovne čítala a jej srdcovkou boli rozprávky Boženy Němcovej. Aj v starobe mala výbornú pamäť a stále vedela recitovať básne, ktoré sa v škole naučila. A nielen básne, ale aj niektoré balady K. J. Erbena. Stále vedela zaspievať aj celú rakúsko-uhorskú hymnu *Zachovej nám Hospodyňe cisára a našej zem...*, ktorou sa denne, po povinnom modlení, začínalo vyučovanie. V škole mali zrejme vlastenecky zameraného učiteľa, pretože mnohé básne boli silno národne orientované. Jedným z hlavných vzdelávacích cieľov bolo viesť dievčatá k praktickému životu, aby vyšli zo školy maximálne pripravené. Raz na ručných

prácach mali podľa plánov ušiť mužskú košeľu. To bola príležitosť pre mamu. Celú košeľu dokázala uštrikovať výhradne ručne a od učiteľky dostala pochvalu za príkladnú trpezlivosť. Mama potom túto košeľu venovala bratovi Jozefovi.

Frantík

V tom čase vrcholila prvá svetová vojna, čo pocítila aj rodina Lonková. Najstarší brat Frantík musel narukovať. Rodinu to zasiahlo. Všade vládol veľký hlad, v obchodoch boli normy na

Frantík s rodinou na Patrónke

jednotlivé druhy potravín, najmä na bravčové mäso a masť, cukor či sviečky. Kovmi sa šetrilo a museli sa aj odovzdávať. Prednosť mala vo všetkom armáda. Všetci si pomáhali, ako vedeli. Mama

chodila aj s inými ľuďmi hľadať na pole zemiaky, ktoré po zbere zostali v zemi. Vždy sa jej podarilo niečo nájsť. Bol október 1918 a rodina Lonkových bola v neistote, čo je s Frantičkom, pretože im úrady oznámili, že je nezvestný.

Ochladilo sa a mamine bosé nohy to už začínali pociťovať. V jednej chvíli začal bežať do poľa k ľuďom nejaký muž. Kýval nadšene rukami a neprestajne hystericky kričal: „Je koniec vojny, je koniec vojny!“ Všetci sa k nemu zbehli a začali sa objímať. Každý veril, že začína nový život a že je koniec zlým časom. Mama sa od šťastia rozplakala. Bola to obrovská radosť, keď sa z ruského zajatia vrátil domov Frantičok. Jeho zážitky z Ruska boli pre rodinu nikdy nekončiacim rozprávaním.

Nová Československá republika spočiatku narážala na veľké úskalia. Na Slovensku bolo treba vybudovať štátnu administratívu, vojensky zabezpečiť mladý štát a čeliť neustálej maďarskej hrozbe. Maďari sa nemienili vzdať „horného Uhorska“ a Slovákom sľubovali aj autonómiu. Silný odpor kládla tiež maďarská byrokracia, ktorú bolo treba vymeniť. Slovensko na zabezpečenie týchto vecí nemalo svojich ľudí, a tak musela prichádzať česká pomoc. Mamin brat Frantičok bol jeden z tých, ktorí prišli na Slovensko. Ako bývalý legionár vo funkcii dostal za úlohu vybudovať v Bratislave stanicu finančnej stráže. Bolo ju treba postaviť na Patrónke, kde by mohla plniť dve úlohy – strážiť Červený most pred možnou sabotážou a vyberať mýto od sedliakov privádzajúcich na trh do mesta zeleninu a ovocie.

Budova finančnej stráže stála na Lamačskej ceste. Dlhé roky pri nej bývala konečná stanica autobusov „P“ a neskôr trolejbusov. Frantičok s rodinou mal v budove na 1. poschodí služobný byt. Frantičok vedel, že svoju mamu nečaká v Rejkoviciach sľubná budúcnosť. Preto jej navrhoval prísť k nemu do Bratislavy, kde by mohla spočiatku vypomáhať pri výchove jeho detí, a v budúcnosti si tu aj založiť vlastnú rodinu. Mama prišla. Písal sa rok 1922 a mala vtedy šesťnásť rokov. V Bratislave, ktorú veľmi milovala, potom prežila celý svoj život.

Otec

Otec bol typický Prešpurák. Mal mladšiu sestru Rozáliu a obaja vyrastali pod hradom na Zámockých schodoch. Ich rodičovský dom je teraz historickou pamiatkou. Nacionalizmus zo slovenského vidieka sa sem ešte nedostal. Jazyky vtedy ľudí nerozdeľovali, ale spájali. Otec sa vedel dorozumieť aj jidišom. Nevedno prečo, otcova nemčina mala vraj viedenský prízvuk.

Otec je v druhom rade tretí sprava, rok 1928

Otec bol bohém a úplný protiklad mojej mamy. Spolu so svojou sestrou boli vynikajúci tanečníci. Obaja boli fyzicky veľmi zdatní a neraz víťazili v tanečných maratónoch. Otec sa venoval aj futbalu. Tento z Anglicka importovaný šport získaval v Bratislave popularitu. Počas monarchie sa pravidelné súťaže iba rodili a futbal sa hral viac menej pre zábavu. Existovali však už vtedy kolektívy, ktoré k novému športu pristupovali s plnou vážnosťou.

Takým bol napríklad futbalový klub Ligeti, kde však otec nehral v základnej zostave, a tak odtiaľ odišiel.

Otec hrával v kaviarňach šach, biliard a kolky. Koniec týždňa patrilo tancu. Často chodili so sestrou tancovať do Viedne, ktorú poznali takmer ako Bratislavu. Ako človek vyrastajúci na podhradí, bol typickým dunajským chlapcom, teda bol aj výborným plavcom a v lete si privyrábal ako plavčík na kúpalisku *Lido*. Dlhú dobu spomínal na jednu príhodu z toho obdobia, keď na kúpalisko prišla manželka bratislavského starostu Krna. Poprosila otca, aby ju ako plavčík sprevádzal počas preplávania cez šírku kúpaliska. Keby mala náhodou problém, mal jej pomôcť. Bola malej postavy a dobre pri sebe. Otec by mal v prípade jej zaváhania čo robiť. Samozrejme, súhlasil, a tak plával vedľa nej. Spomínal, že kým on urobil jedno tempo, ona ich urobila aspoň desať. Pani starostová bazén odvážne preplávala a rozradostená zo svojho úspechu odmenila otca dvadsaťkorunáčkou. Vtedy to bol relatívne veľký peniaz, polovičný výdaj na priemerné mesačné nájomné jednoizbového bytu.

Česi priniesli do Bratislavy kultúrne a voľnočasové zvyky, ktoré tu boli dovtedy neznáme. Napríklad tramping. Mladí ľudia okamžite prevzali jeho posolstvo. Aj otec začal trampovať. V okolí Bratislavy boli na tramping ideálne podmienky. Otec bol hudobne nadaný a naučil sa hrať na mandolíne, s ktorou potom chodieval na „trampské čundre“. Raz som doma náhodou objavil otcov poznámkový zošit s trampskými piesňami. Kým som sa naučil hrať na gitare, bol ten zošit mojím hlavným zdrojom učenia trampských piesní.

V roku 1923 otec nastúpil na základnú vojenskú službu, kde sa raz náhodou dostal k trúbke. Netrvalo dlho, a aj tento hudobný nástroj sa naučil ovládať. Jeho schopnosti neunikli pozornosti velenia, a preto sa otec stal práporným trubačom. Po skončení základnej vojenskej služby prijal ponuku dočasne zostať v armá-

de, kde po skončení poddôstojníckej školy pôsobil s hodnosťou
čatára až do roku 1930.

Otec ako 21 ročný a mama ako 16 ročná

Mama v Bratislave

Mama bývala po príchode do Bratislavy u Frantíka. Chodila s jeho deťmi na prechádzky po okolí, obdivovala krásnu prírodnú scenériu a oboznamovala sa s mestským životom. Frantíkova manželka Alba s ňou chodila na nákupy. Chodili spolu do mesta, a počas nedele boli príležitosti aj na návštevy alebo zábavy. Mamin okruh priateľov sa rozširoval.

Mama ako 20 ročná v roku 1926

Mama bola pekná žena a mala viacerých nápadníkov. Jeden z prvých bol akýsi poisťovací agent, ktorý chodil na bicykli navštevovať (lepšie povedané kontrolovať) práceneschopných ľudí.

Mal na starosti oblasť Patrónky s okolím. Mama vtedy chodila s Frantíkovým synom Jirkom v kočiaku na prechádzky, a tak sa pravidelne vídali. Jedného dňa sa jej tento muž prihovril a bolo zjavné, že sa mu mama páči. Mame však na ňom vadila malá telesná vada. Mal jedno ucho akosi zdeformované, a to mame vtedy veľmi vadilo.

Mama mala niekoľko priateľiek, s ktorými chodila do prírody, do kina, alebo sa niekde zabaviť. Raz sa rozhodli ísť spolu na maškarný ples, ktorý sa konal v Sokolovni pri Hlbokej ceste. Okrem masky bola mama ozdobená aj farebnými balónikmi, ktoré okolo nej viali. Istý mladý muž sa snažil získať jej pozornosť tým, že ju často za tie balóniky poťahoval. Nasledovalo zoznámenie. Bol to známy športovec Chadima, ľahký atlét pretekajúci za pražskú Sláviu. Mama sa však vtedy ešte nechcela viazať a zostala verná dievčenskej spoločnosti.

Frantíkova rodina mala priateľské vzťahy s rodinou Poslušných. Tí sa raz Fratika opýtali, či vie o niekom, kto by sa pomohol starať o ich dve dcéry. Frantík to navrhol mojej mame, a tá ponuku po krátkom uvažovaní prijala.

Rodina Poslušných bývala v dome oproti budove súčasného Slovenského národného múzea. Mama na čas prežitý v tejto rodine spomínala len v dobrom. Pani Poslušná bola veľmi férová, a čo si mama najviac cenila bolo, že tam videla, ako treba viesť modernú domácnosť. Starosť a opateru o dve dcéry Poslušných mama zvládala bez problémov. Vodila ich do školy aj zo školy, chodila s nimi do prírody, hrali sa spolu a nadviazali veľmi priateľské vzťahy. V zime sa tiež chodili korčuľovať, a raz museli mame pripomenúť, aby nebola taká opatrná a nedržala mladšiu dcéru stále za ruku. Pani Poslušná s dcérami udržiavali s mamou kontakt ešte niekoľko rokov.

Mama a otec

Jedna mamina priateľka mala známosť s istým slovenským žandárom. Mamu občas pozvali na výlet. Tento žandár bol otcov kamarát. Zdá sa, že to bolo zaranžované, pretože na najbližšom výlete sa objavil aj môj otec, ktorý bol vtedy stále slúžiaci poddôstojník a dostavil sa v peknej vychádzkovej uniforme. Na

Otec vpravo, sestra a kolega z pošty

mamu okamžite zapôsobil. Neskôr sa mama s otcom už stretávali osamote. Chodili do prírody, najmä na Železnú studničku, navštevovali kino a divadlo a spolu s priateľmi chodili na hromadné výlety, ktoré boli vtedy veľmi populárne.

Nedeľa bola kedysi jediným voľným dňom v týždni, a tak sa musela naplno využiť. Otec mal s mamou vážne úmysly. Raz po návrate z kina ju požiadal pod bránou o bozk. Mama opakovane odmietla, načo sa otec otočil a bez slova odišiel. Dva týždne ho nebolo. Po dvoch týždňoch sa objavil akoby nič, že kúpil lístky do kina. Bola to správna taktika. Tentoraz bozk pod bránou už dostal.

Otec medzitým odišiel od armády, ktorá ho chránila pred dobovými problémami. Zúrila totiž svetová hospodárska kríza a veľká nezamestnanosť. Prijali ho na hlavnú poštu v Bratislave ako „listonoša“, s čím bola spojená aj istá administratívna práca. Mal svoj písací stôl, a ako bývalý vojak, dostal aj revolver. Po vojne toto zamestnanie „sproletárčilo“, čo otec ťažko znášal. Vtedy to však bolo hrdé zamestnanie. Otec musel mať každý deň čistú bielu košeľu s kravatou a vyžehlenú rovnošatu. Doručovatelia museli vyzerať na úrovni aj v civile, a vždy robiť pošte dobré meno. Bolo to vážené zamestnanie. Jednak v ňom nehrozilo prepúšťanie, čo bolo v tom čase veľmi cenené, jednak malo dobovú vymoženosť, podnikovú penziu.

Ako to už u mladých býva, vzťah otca a mamy sa rýchlo menil. Postupom času sa dohodli na manželstve, a tak sa 28. októbra 1930 konala na starej radnici svadba. Nebola veľká. Z matkinej strany bol na nej iba Frantiček so ženou a z otcovej strany jeho rodičia a sestra. Ďalej niekoľko spoločných priateľov a pani Poslušná s manželom, ktorá im potom vo svojom priestorom byte usporiadala svadobnú hostinu. Bola to vlastne aj hostina na rozlúčku, pretože mama tým dňom u nich končila.

Spoločné bývanie

Otec s mamou po sobášii bývali u otcových rodičov na Zámockých schodoch. Bolo to dočasné riešenie a východisko sa našlo pri ich výlete do Karlovej Vsi. Karlova Ves bola miestom, kde otec s mamou často chodievali. Mohli si tam užívať plážový život a kúpanie v dunajskom ramene, a navštíviť tamojšie viechy plné kvalitného vína, kde na konci týždňa bolo ťažké nájsť voľné miesto pri stole. Jedného dňa si otec s mamou všimli na bráne jedného domu oznam o možnosti prenajatia si bytu. Byt síce nebol veľký,

Otcova sestra Róži v rodičovskom dome. Zámocké schody č. 6

no zato slnečný, a aj cenovo prístupný. Dom mal pekný dvor a veľkú záhradu. Rodičia dlho neváhali a dohodli sa na prenájme.

Karlova Ves bola od mesta dosť vzdialená. Električka chodila iba po kostol na Zuckermanli, kde mala okruh a vracala sa späť do mesta. Otec s tým nemal problém, pretože do práce chodil na

bicykli. Ľudia boli vtedy viac zvyknutí na chodenie a mama nikdy nemala problém ísť peši do mesta na trh. Po čase mama dostala mladého psa, vlčiaka. Nazvali ho Lord a mama s ním prežívala nádherné chvíle. S Lordom sa mama doma cítila bezpečnejšie. Okrem toho v ňom mala aj spoločníka na každý deň.

Raz otec pri polievaní záhrady pustil prúd vody na Lorda, ktorý sa od strachu skryl v dome. Pes nevychádzal, a tak ho začali hľadať. Mysleli si, že vybehol z domu von, preto ho hľadali aj vonku, no psa nebolo. Nešťastná mama mala s otcom prvý konflikt. Ten mal niekedy dosť drsné spôsoby a svojský druh humoru. Chudera mama už nevedela, čo si počať. Išla do spálne a posteľ našla neupravenú. Inokedy bývala vždy vzorne ustlaná. Odkryla perinu. Ležal pod ňou schovávajúci sa Lord. Bol zablatený a posteľná bielizeň musela ísť do práčky. Odvtedy Lord otcovi nedôveroval, a keď videl otca blížiti sa k hadici, už ho nebolo.

Toto príjemné bývanie však ukazovalo aj odvrátenú tvár. V zime mal otec problémy dostať sa na bicykli do práce. Navyše, mama otehotnela. To bol definitívny podnet k hľadaniu nového bývania bližšie k mestu, alebo priamo v meste. Mama bola postavená pred vážnu dilemu, čo urobiť s Lordom. Majiteľ bytu na Gutenbergovej ulici, ktorý si rodičia vyhládli, mal totiž podmienku – bez psa. Mama dostala dobrý nápad. Brat Frantík, ako veliteľ finančnej jednotky na Patrónke, by mohol Lorda potrebovať ako služobného psa, a mama by ho mohla kedykoľvek navštíviť. Finančná stráž tak dostala nového pomocníka a mame sa nesmierne uľavilo.

Všetko však malo tragický koniec. Jedného dňa prišla mama za svojím štvornohým miláčikom k Červenému mostu. Lord sa nachádzal hore na moste aj s príslušníkom strážiacim most. Mama na psa radostne zavolala a Lord s nekontrolovateľnou radosťou skočil dolu z mosta za mamou, a pri jej nohách zomrel.

Mama sa z nešťastnej udalosti dlho nevedela spamätať a začala trpieť veľkou depresiou. Čas však neúprosne bežal a prichádzali nové udalosti, ktoré dávali aspoň čiastočne zabudnúť na túto tragédiu.

Ěma a ja

Mama 4. februára 1932 porodila dcĚru EmĚliu. Z Rejkovic vtedy pricestovala jej mama, aby spoćiatku vypomáhala nielen

Na Zámockých schodoch ć. 10

so starostlivosťou o vnućku, ale aj s vedením domáćnosti. Byt na Gutenbergovej ulici bol veľmi tmavý, vĚbec doć nesvietilo slnko. AkĚ-takĚ svetlo tam doliehalo iba cez vchodové sklenenĚ